

O. P. JINDAL SCHOOL, SAVITRI NAGAR
Half Yearly Examination (2019 – 2020)

Class: VI

MM: 80

Subject: Sanskrit

Time: 3 Hrs.

Name: _____ Class / Section: _____ Roll No.: _____

Fifteen Minutes Extra will be for reading the Question Paper.

- निर्देशाः:1) प्रश्नपत्रे चत्वारि खण्डानि सन्ति।
खण्ड क पठित अवबोधनम् (10 अङ्काः)
खण्ड ख रचनात्मकं कार्यम् (15 अङ्काः)
खण्ड ग अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (25 अङ्काः)
खण्ड घ पठित-अवबोधनम् (30 अङ्काः)
- 2) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः।
3) प्रश्नानाम् उत्तराणि खण्डानुसारं क्रमेणैव लेखनीयानि।
4) प्रश्नसंख्या अवश्यं लेखनीया।
5) उत्तराणि संस्कृतेन एव लेखनीयानि।

खण्ड 'क'

प्र01 निम्नलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत –

सुप्रिया प्रातः पाठशालायाम् गच्छति। पाठशालायाम् सा अध्यापिकां नमति पठति च। अध्यापिका सुप्रियायै एकम् पुस्तकं यच्छति। सुप्रिया पुस्तकं पठति। सा गृहे पठितान् पाठान् ध्यानेन लिखति स्मरति च। सा एका योग्या बाला अस्ति। सा क्रीडने अपि प्रवीणा अस्ति। सा पादकन्दुकम् अपि क्रीडति। यदा सुप्रिया संस्कृतं पठति तदा सा वदति— “संस्कृतं सरला मधुरा च भाषा अस्ति।”

I एकपदेन उत्तरत— (1X2=2)

- i सुप्रिया प्रातः कुत्र गच्छति ?
ii अध्यापिका सुप्रियायै किं यच्छति ?

II एकवाक्येन उत्तरत – (2X2=4)

- i सा पाठशालायां किं करोति ?
ii सुप्रिया किं वदति ?

III यथा निर्देशा उत्तरत— (1X3=3)

- i अनुच्छेदे 'क्रीडने' इति पदे का विभक्ति प्रयुक्ता ?
(क) पंचमी (ख) षष्ठी
(ग) सप्तमी (घ) चतुर्थी
- ii 'स्मरति' इति पदे कः पुरुषः अस्ति ?
(क) प्रथमः (ख) मध्यमः
(ग) उत्तमः (घ) न को अपि
- iii 'पाठशाला' इति पदस्य लिङ्गम् किम् ?
(क) पुल्लिङ्ग (ख) स्त्रीलिङ्ग
(ग) नपुंसकलिङ्ग (घ) इनमें से कोई नहीं

IV गद्यांश के लिए एक उचित शीर्षक लिखिए। (1X1=1)

खण्ड- 'ख'

प्र02 अधोप्रदत्तान् चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्चवाक्येषु चित्रवर्णनम् कुरुत । (1X5=5)

भवन्ति, चित्रे, अपि, मेघाः, वृक्षौ, वर्षाकालस्य, वर्षन्ति, मण्डूकाः, प्रसन्नाः, चित्रम्, बालाः, स्तः

प्र0 3 संस्कृत वाक्यानाम् हिन्दी भाषायाम् अनुवादं कुरुत (कारक) -

(1X5=5)

- i लता पठति ।
- ii नराः नेत्राभ्याम् पश्यन्ति ।
- iii निर्झराणां जलम् स्वच्छम् भवति ।
- iv वृक्षाः परोपकाराय फलन्ति ।
- v भारतम् अस्माकं देशः ।

प्र0 4 भिन्न प्रकृतिपदं चिनुत-

(1X5=5)

i	आम्रम्,	कदलीफलम्	मोदकम्	नारंगम्
ii	दत्तः,	राज्ञः,	कृतः,	गृहीतः ।
iii	गंगा,	लता,	यमुना,	नर्मदा ।
iv	लेखनी,	तूलिका,	चटका,	पाठशाला ।
v	उद्यानम्,	कुसुमम्,	फलम्,	चित्रम् ।

खण्ड- 'ग'

प्र0 5(I)वर्ण-संयोजनं कुरुत -

(1X3=3)

- i स् + आ + र् + इ + क् + आ
- ii ए + क् + अ + त् + आ
- iii त् + अ + म् + अ + स् + अः

(II) वर्णानां क्रमानुसारं लिखत-

(1X2=2)

- i ट, ड, ण, ढ, ठ
- ii फ, भ, म, ब, प

प्र0 6 मञ्जूषातः रूपाणि चित्वा शब्दरूप पूर्तिं कुरुत- (स्त्रीलिंग)

(½X10=5)

हे बालिके !, बालिका, बालिकायै, बालिकायाः, बालिके, बालिकयोः, बालिकाभिः, बालिकानाम्, बालिकाभ्याम्, हे बालिकाः !,

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	-----	बालिके	बालिकाः
द्वितीया	बालिकाम्	-----	बालिकाः
तृतीया	बालिकया	बालिकाभ्याम्	-----
चतुर्थी	-----	-----	बालिकाभ्यः
पंचमी	-----	बालिकाभ्याम्	बालिकाभ्यः
षष्ठी	बालिकायाः	बालिकयोः	-----
सप्तमी	बालिकायाम्	-----	बालिकासु
सम्बोधन	-----	हे बालिके!	-----

प्र0 7 धातु रूप- धाव्, पत् धातौः लट्लकारे रूपाणि लिखत (1X3=3)
(‘धाव्’ और ‘पत्’ धातु के लट्लकार में रूप लिखिए।)

प्र0 8 कोष्ठक प्रदत्तेषु उचितं पदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत- (1X5=5)

i	सः नरः ----- पश्यति ।	(चित्रम् / चित्रस्य)
ii	----- नमः	(शिवम् / शिवाय)
iii	सः ----- प्रति गच्छति ।	(ग्रामे / ग्रामं)
iv	परस्परं विवादेन ----- ।	(अलम् / मा)
v	अम्बा ----- साकं भ्रमति ।	(जनकस्य / जनकेन)

प्र0 9 मंजूषातः उचितम् अव्यय पदं चित्वा लिखत- (1X5=5)

ह्यः, मिथ्या, परश्वः, मन्दम्-मन्दम् अद्य

i	जनकः तु कदापि ----- न वदति ।
ii	----- शनिवासरः अस्ति ।
iii	----- चन्द्रवासरः भविष्यति ।
iv	सा ----- हसति ।
v	----- शुक्रवासरः आसीत् ।

प्र0 10 पदानि संयोज्य वाक्यानि रचयत् - (½X4=2)

विद्या	प्रकाशाय
दीपकः	पोषणाय
दुग्धम्	खेलनाय
क्रीडनकम्	ज्ञानाय

खण्ड- ‘घ’

प्र0 11 गद्यांशं ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

एकस्मिन् वने श्रृगालः बकः च निवसतः स्म। तयोः मित्रता आसीत्। एकदा प्रातः श्रृगालः बकम् अवदत् - “मित्र ! श्वः त्वं मया सह भोजनं कुरु।” श्रृगालस्य निमंत्रणेन बकः प्रसन्नः अभवत्। अग्रिमे दिने सः भोजनाय श्रृगालस्य निवासम् आगच्छत्।

I एकपदेन उत्तरत - (1X2=2)

i	बकस्य मित्रं कः आसीत् ?
ii	कः प्रसन्नः अभवत् ?

- II पूर्णवाक्येन उत्तरत – (2X1=2)
 i प्रातः श्रृगालः बकं किं अवदत् ?
 III निर्देशानुसारं उत्तरत – (1X2=2)
 i 'निवसतः' इति पदस्य कः अर्थः ?
 क) रहती है ख) रही हो ग) दोनो निवास करते हैं
 ii अनुच्छेदात् द्वौ अव्ययौ पदं चिनुत—

प्र0 12 पद्यांशं ध्यानेन पठित्वा उत्तराणि लिखत –

पिबन्ति पवनम् जल सन्ततम्
 साधुजनाः इव सर्वे वृक्षाः
 स्पृशन्ति पादैः पातालम् च
 नभः शिरस्सु वहन्ति वृक्षाः ॥

- I एकपदेन उत्तरत – (1X2=2)
 i वृक्षाः कैः पातालम् स्पृशन्ति ?
 ii वृक्षाः किं पिबन्ति ?
 II पूर्णवाक्येन उत्तरत – (2X1=2)
 i वृक्षाः किं किं कुर्वन्ति ?
 III निर्देशानुसारं उत्तरत – (1X2=2)
 i 'वहन्ति' इति क्रियापदस्य कर्ता पदं किम् ?
 क) नभः ख) वृक्षाः ग) जलम् घ) साधु
 ii 'वायुः' इति पदस्य अर्थे किं पदं प्रयुक्तम् ?
 क) जलम् ख) नभः ग) पवनम् घ) पातालम्

प्र0 13 अधोलिखितम् नाट्यांशम् पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत –

इन्दरः हुमे ! किं त्वं न क्रीडसि ? तव भगिनी तु मम पक्षे क्रीडति ।
 हुमा नहि, मह्यम् चलचित्रं रोचते । परं अत्र अहम् दर्शकरूपेण स्थास्यामि ।
 फेकनः अहो ! पूरनः कुत्र अस्ति ? किं सः कस्यामपि स्पर्धायां प्रतिभागी नास्ति ?
 रामचरणः सः द्रष्टुं न शक्नोति तस्मै अस्माकं विद्यालये पठनाय तु विशेषव्यवस्था वर्तते । परं क्रीडायै प्रबन्धः नास्ति ।
 हुमा अयं कथमपि न न्यायसंगतः । पूरनः सक्षमः, परं प्रबन्धस्य अभावात् क्रीडितुम् न शक्नोति ।

- I एकपदेन उत्तरत – (1X2=2)
 i कस्मै चलचित्रं रोचते ?
 ii कः द्रष्टुम् न शक्नोति ?
 II पूर्णवाक्येन उत्तरत – (2X1=2)
 i पूरनः किमर्थं क्रीडितुम् न शक्नोति ?
 III निर्देशानुसारं उत्तरत – (1X2=2)
 i विद्यालये कस्मै प्रबन्धः नास्ति ?
 क) क्रीडायै ख) पठनाय ग) द्रष्टुं घ) प्रतिभागी

ii 'कुत्र' अव्यय पदस्य कः अर्थः?

क) जहाँ ख) वहाँ ग) कहाँ घ) यहाँ

प्र० 14 - मंजूषातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-

(½x6=3)

अद्य, अपि, प्रातः, कदा, सर्वदा, अधुना

i ----- भ्रमणं स्वास्थ्याय भवति ।

ii ----- सत्यं वद ।

iii त्वम् ----- मातुलगृहं गमिष्यसि ?

iv ----- विज्ञानस्य युगः अस्ति ।

v ----- रविवासरः अस्ति ।

vi दिनेशः विद्यालयं गच्छति, अहं ----- तेन सह गच्छामि ।

प्र० 15 विपर्यान् मेलयत् - (विलोम)

(½x6=3)

असमर्थः	दुर्व्यवहारः
शत्रुता	प्रातः
प्रसन्नः	दुःखदम्
सद्व्यवहारः	मित्रता
सायं	अप्रसन्नः
सुखदम्	समर्थः

प्र० 16 एकवचनपदस्य बहुवचनपदम्, बहुवचनपदस्य एकवचनम् च लिखत-

(½x4=2)

ताः	_____
एताः	_____
तौ	_____
एषः	_____

प्र० 17 निर्देशानुसारं वचन परिवर्तनं कुरुत-

(1x4=4)

i	एतत् पतति ।	(बहुवचने)
ii	मयूरः नृत्यति ।	(बहुवचने)
iii	युवाम् गच्छथः ।	(एकवचने)
iv	अहं क्रीडामि ।	(द्विवचने)

—00—